

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. В. В. ДОКУЧАЄВА

Кафедра інформаційних технологій, консалтингу і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

проф. Р. М. Шелудько
» серпень 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 11 «Інформатика і системологія»
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 10 «Природничі науки»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 101 «Екологія»
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Екологія»
(шифр і назва програми)

Факультет захисту рослин
(назва факультету)

Робоча програма «Інформатика і системологія» для здобувачів галузі знань 10 «Природничі науки», спеціальності 101 «Екологія», освітньо-професійної програми 101 «Екологія».

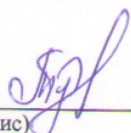
Розробник:

Дьоміна Вікторія Михайлівна,
доцент кафедри інформаційних технологій, консалтингу і туризму,
кандидат технічних наук, доцент

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри інформаційних технологій,
консалтингу і туризму
Протокол від «25» серпня 2020 р. № 1

Завідувач кафедри інформаційних
технологій, консалтингу і туризму

 доц. Т.А. Бутенко
(підпис)

Схвалено навчально-методичною комісією факультету захисту рослин
Протокол від «28» серпня 2020 р. № 2

«28» 08 2020 р. Голова Заміт доц. І. В. Забродіна

© Дьоміна В. М., 2020 рік

© ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, 2020 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 10 «Природничі науки» (шифр і назва) Спеціальність 101 «Екологія» (шифр і назва) Освітньо-професійна програма «Екологія» (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 5		2-й	2-й
Загальна кількість годин – 90		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 3		14 год.	4 год.
	Практичні, семінарські		
		4 год.	
	Лабораторні		
	16 год.		
	Самостійна робота		
	60 год.	82 год.	
Вид контролю			
екз.	екз.		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33%:67%

для заочної форми навчання 9%:81%

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – підготовка висококваліфікованих користувачів обчислювальної техніки на рівні професійних вимог зі спеціальності та формування у студентів теоретичних і практичних знань та навичок, необхідних для рішення завдань із використанням обчислювальної техніки.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Інформатика і системологія» є формування знань з основ інформатики та алгоритмічного мислення як важливої складової інформаційної культури, надання прийомів та навичок використання сучасних програмних продуктів для вирішення практичних та наукових завдань з екології та охорони навколишнього природного середовища.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- теоретичні основи інформатики;
- основні способи обробки та аналізу інформації за допомогою текстових редакторів, електронних таблиць, основи алгоритмізації та програмування;
- основні сучасні науково-технічні програми (НТП) у галузі екології та охорони природного середовища.

вміти:

- працювати на комп'ютері під управлінням операційної системи та вміти налаштувати її;
- виконувати аналіз та обробку інформації за допомогою додатків операційної системи — текстових редакторів, електронних таблиць.
- створювати алгоритми та розробляти програми;
- використовувати основні сучасні НТП для вирішення науково-технічних задач з екології та охорони навколишнього природного середовища.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність — здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності

1. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Спеціальні (фахові) компетентності

1. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

Міждисциплінарні зв'язки:

1. Вища математика.
2. Основи ГІС-технологій.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основи інформатики.

Тема 1. Наукова основа інформатики. Теоретичні і практичні основи інформатики. Арифметичні та логічні основи ЕОМ. Представлення інформації. Двійкова арифметика.

Тема 2. Принципи побудови та структура програмного забезпечення (ПЗ) комп'ютерних систем. Класифікація ПЗ.

Операційні системи (ОС). Класифікація ОС ПК. Принцип організації збереження та пошуку інформації у ПК. Основні поняття файлової системи, збереження інформації в ПК. Сучасні версії дистрибутивів Linux. Їх призначення та переваги. ОС Ubuntu на базі Linux. Характеристика файлової системи Linux.

Комплект програм обробки даних.

Тема 3. Принципи побудови та класифікації комп'ютерних мереж. Глобальна мережа Інтернет.

Змістовий модуль 2. Основи алгоритмізації і програмування.

Тема 4. Поняття алгоритму і його представлення. Типи алгоритмів. Основні обчислювальні алгоритми опрацювання числової інформації.

Тема 5. Реалізація алгоритмів у вигляді програм. Мова програмування.

Змістовий модуль 3. Науково-технічні програми.

Тема 6. Поняття НТП. Можливості НТП. Функціональне призначення НТП. Операції з матрицями та векторами. Розв'язання задач лінійної алгебри. Побудова графіків. Розв'язання нелінійних рівнянь і систем. Рішення задач математичного аналізу. Обробка даних.

Тема 7. Системи обробки графічних об'єктів. Комп'ютерна графіка. Растрові та векторні зображення. Графічні редактори. Редактор GIMP: основні поняття, функціональні можливості. Графічний редактор Sodipodi.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
лк		п	лаб.	інд.	с	лк		п	лаб.	інд.	с	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Апаратна частина. Системне програмне забезпечення.												
Тема 1. Наукова основа інформатики. Теоретичні і практичні основи інформатики. Арифметичні та логічні основи ЕОМ. Представлення інформації.	5	1				4	5					5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 2. Принципи побудови, структура та класифікація програмного забезпечення (ПЗ) комп'ютерних систем. Операційні системи (ОС) та їх класифікація. Принцип організації збереження та пошуку інформації в ПК. Основні поняття файлової системи, Сучасні версії дистрибутивів Linux, ОС Ubuntu. Характеристика файлової системи Linux. Комплект програм обробки даних.	10	2		2		6	10			1		9
Тема 3. Принципи побудови та класифікації комп'ютерних мереж. Глобальна мережа Інтернет.	5	1				4	5					5
Разом за змістовим модулем 1	20	4	0	2	0	14	20	0	0	1	0	19
Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Основи алгоритмізації і програмування.												
Тема 4. Поняття алгоритму і його представлення. Типи алгоритмів. Основні обчислювальні алгоритми опрацювання числової інформації.	20	2		4		14	20	2		1		17
Тема 5. Реалізація алгоритмів у вигляді програм. Мова програмування.	26	4		6		16	26	2		2		22
Разом за змістовим модулем 2	46	6	0	10	0	30	46	4	0	3	0	39
Змістовий модуль 3. Науково-технічні програми												
Тема 6. Поняття НТП. Можливості НТП. Функціональне призначення НТП. Операції з матрицями та векторами. Розв'язання задач лінійної алгебри. Побудова графіків. Розв'язання нелінійних рівнянь і систем. Рішення задач математичного аналізу. Обробка даних.	14	2		2		10	14					14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 7. Системи обробки графічних об'єктів. Комп'ютерна графіка. Растрові та векторні зображення. Графічні редактори. Редактор GIMP: основні поняття, функціональні можливості. Графічний редактор Sodipodi.	10	2		2		6	10					10
Разом за змістовим модулем 3	24	4	0	4	0	16	24	0	0	0	0	24
РАЗОМ	90	14	0	16	0	60	90	4	0	4	0	82

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
2	Принципи побудови та структура програмного забезпечення (ПЗ) комп'ютерних систем. Операційні системи (ОС). Принцип організації збереження та пошуку інформації у ПК. Основні поняття файлової системи, збереження інформації в ПК. ОС Ubuntu. Пакет програм обробки даних.	2	1
4	Поняття алгоритму і його представлення. Типи алгоритмів. Основні обчислювальні алгоритми опрацювання числової інформації.	4	1
5	Реалізація алгоритмів у вигляді програм. Мова програмування.	6	2
6	Поняття НТП. Можливості НТП. Функціональне призначення НТП. Операції з матрицями та векторами. Розв'язання задач лінійної алгебри. Побудова графіків. Розв'язання нелінійних рівнянь і систем. Рішення задач математичного аналізу. Обробка даних.	2	-
7	Графічний редактор GIMP. Інструментарій GIMP. Робота з фрагментами зображень. Маски, канали та шляхи. Створення та коригування кольорових зображень. Багатошарові колажі.	2	-
	Разом	16	4

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наукова основа інформатики. Теоретичні і практичні основи інформатики. Арифметичні та логічні основи ЕОМ. Представлення інформації. Двійкова арифметика.	4

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
2	Принципи побудови та структура програмного забезпечення (ПЗ) комп'ютерних систем. Класифікація ПЗ. Операційні системи (ОС). Класифікація ОС ПК. Принцип організації збереження та пошуку інформації у ПК. Основні поняття файлової системи, збереження інформації в ПК. Сучасні версії дистрибутивів Linux. Їх призначення та переваги. ОС Ubuntu на базі Linux. Характеристика файлової системи Linux. Комплект програм обробки даних.	6
3	Принципи побудови та класифікації комп'ютерних мереж. Глобальна мережа Інтернет.	4
4	Поняття алгоритму і його представлення. Типи алгоритмів. Основні обчислювальні алгоритми опрацювання числової інформації.	14
5	Реалізація алгоритмів у вигляді програм. Мова програмування.	16
6	Поняття НТП. Можливості НТП. Функціональне призначення НТП. Операції з матрицями та векторами. Розв'язання задач лінійної алгебри. Побудова графіків. Розв'язання нелінійних рівнянь і систем. Рішення задач математичного аналізу. Обробка даних.	10
7	Системи обробки графічних об'єктів. Комп'ютерна графіка. Растрові та векторні зображення. Графічні редактори. Редактор GIMP: основні поняття, функціональні можливості. Графічний редактор Sodipodi.	6
	Разом	60

7. Методи навчання

У процесі вивчення сучасних технічних та програмних засобів обчислювальної техніки, що є предметом курсу «Інформатика і системологія», використовуються наступні методи навчання.

1. Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації: **словесні** (лекція, бесіда, розповідь), **наочні** (демонстрація, презентація), **практичні** (виконання завдань викладача у відповідності з темою лабораторно-практичних занять).

2. Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу: **індуктивні, дедуктивні, аналітичні і синтетичні**.

3. Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань: **репродуктивні, продуктивні**, а саме дослідницькі, пошукові, частково-пошукові;

4. Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота з підручниками і науковою літературою, текстами лекцій, лабораторно-практичних, виконання завдань з використанням комп'ютера.

8. Методи контролю

Контроль знань, умінь і навичок студентів – невід'ємна складова педагогічного процесу та форма зворотнього зв'язку. При вивченні курсу «Інформатика і системологія» використовуються такі види контролю: поточний, періодичний (проміжний), рубіжний, підсумковий.

Поточний контроль – контроль рівня знань та вмінь у процесі навчання, який проводиться на лекціях, лабораторно-практичних заняттях. Його види та форми:

а) експрес-опитування

- опитування на засвоєння попередньої лекції (на початку чергової лекції);
- опитування під час лекції на розуміння її суті;
- контроль за засвоєнням матеріалу лекції;
- співбесіда;
- програмований контроль знань (вирішення проблемних і ситуаційних завдань, тестування);
- модульний контроль.

б) періодичний (проміжний) контроль – це контроль після вивчення розділу, теми змістових модулів. Він включає такі види контролю:

- контрольні роботи;
- тестові опитування;
- контроль за формуванням практичних умінь і навичок;
- контроль за умінням професійно вирішувати професійно-орієнтовані завдання.

в) підсумковий контроль – це контроль, який здійснюється і кінці вивчення курсу. Це семестровий контроль, курсові роботи, заліки, комплексні контрольні завдання, семестрові іспити.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота							Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7		
5	8	6	15	16	15	15	20	100

T1, T2 ... – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100 А	відмінно	зараховано
82–89 В	добре	
75–81 С		
66–74 D	задовільно	
60–65 E		
35–59 FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34 F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Методичне забезпечення

Навчальний процес при підготовці студентів спеціальності «Інформатика і системологія» забезпечується науково-педагогічним складом кафедри економічної кібернетики, який розробляє монографії, підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій, методичні вказівки і розробки з організації самостійної роботи студентів та лабораторно-практичних занять (як у традиційній, так і в електронній формах), а також здійснює автоматизоване тестування тощо. Перелік методичного забезпечення наступний.

1. **Дьоміна В. М.** Економічна інформатика: практикум для здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти спеціальностей 073 «Менеджмент», 074 «Публічне управління та адміністрування» / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2018. 142 с.

2. **Дєміна В. М.** Экономическая информатика: практикум для соискателей первого (бакалаврского) уровня образования специальностей 073 «Менеджмент», 074 «Публичное управление и администрирование» / Харьк. нац. аграр. ун-т им. В. В. Докучаева. Харьков: ХНАУ, 2018. 141 с.

3. Завдання по курсу «Інформатика та комп'ютерна техніка»: додаток до навч. посіб. / [уклад. **Н. М. Мартянова, Т. А. Бутенко, В. О. Бабенко**]. Х.: ХНАУ, 2008. 60 с.

4. Інформатика. Текстовий редактор OpenOffice.org Writer: метод. вказівки / [уклад.: **Т. А. Бутенко, Н. М. Проценко, Ю. В. Синявіна**]; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва; уклад.. Харків, 2012. 25 с.

5. Інформаційні системи та технології: Текстовий редактор MS Word: метод. вказівки / [уклад.: **Т. А. Бутенко, В. М. Сирий**]; Харківський нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. – Харків, 2014. – 38с.

6. Економічна інформатика: завдання для самостійної роботи / [уклад.: **Т. А. Бутенко, Н. М. Мартянова**]. – Харків: ХНАУ, 2009. – 96 с.

7. Економічна інформатика: Методичні вказівки та завдання для лабораторних занять і самостійної роботи здобувачів першого (бакалаврського) рівня освіти / [уклад.: **В. М. Дьоміна, В. М. Сирий**]; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків: ХНАУ, 2018. 150 с.

8. Лабораторний практикум з пакетом MS EXCEL: метод. вказівки / [уклад. **В. О. Бабенко, В. М. Сирий**]. – Харків: ХНАУ, 2008. – 25 с.

9. Підготовка ділових документів: зб. завдань для самост. роботи та навч. практики з дисципліни «Інформатика» / [уклад.: **Т. А. Бутенко, В. М. Сирий**]. Харків.: ХНАУ, 2013. 27 с.

10. **Погорслов, О. С., Проценко Н.М.** Інформатика та обчислювальна техніка. Харків: ХНАУ, 2008. 42 с.

11. Системне програмне забезпечення. Текстовий редактор Microsoft Word. Табличний процесор Microsoft Excel. Пакет Mathematica: метод. вказ. до лабор. практикуму, самост. роботи і учбов. практики / [уклад.: **В. О. Бабенко, В. М. Сирий**]. Х.: ХНАУ, 2008. 31 с.

12. Текстовий редактор OpenOffice.org Writer / [уклад.: **Ю. В. Синявіна, Т. А. Бутенко, Н. М. Проценко**] / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків, 2012. 24 с.

13. Теоретичні основи інформатики: завд. для модульного контролю з курсу «Інформатика» / [уклад.: **Т. А. Бутенко, Н. М. Проценко**]. Харків: ХНАУ, 2011. 25 с.

14. Экономическая информатика: Методические указания и задания для лабораторных занятий и самостоятельной работы соискателей первого (бакалаврского) уровня образования / [сост.: **В. М. Дєміна, В. М. Сырий**]; Харьк. нац. аграр. ун-т им. В. В. Докучаева. – Харьков: ХНАУ, 2018. 150 с.

11. Рекомендована література

Базова

1. Батрак Ю. А. Вступ до програмування. Миколаїв : ЧП ім. Петра Могили, 2003. 127 с.
2. Бродський Ю. Б., Молодецька К. В. Інформатика та системологія : навч. посібник. Житомир: ЖНАЕУ, 2014. 244 с.
3. Данчук В. Д., Садовенко В. С. Інформатика та системологія : навч. посіб. для студентів ВНЗ освіти / Нац. трансп. ун-т. - 2-е вид., оновл. і допов. Київ : НТУ, 2017. 178 с. URL: <https://docplayer.net/84499716-Informatika-ta-sistemologiya.html>
4. Дранишников, Л. В. Інтелектуальні методи в управлінні : навч. посіб. для ВНЗ / Дніпр. держ. техн. ун-т (ДДТУ). Кам'янське : ДДТУ, 2018. 415 с.
5. Інформація і системологія: інструктивно-методичні матеріали до лабораторно-практичних занять для студентів галузі знань 10 "Природничі науки" спеціальності 101 "Екологія" спеціалізації "Екологія, охорона навколишнього середовища та природокористування" / уклад. Б. М. Замкевич. Біла Церква: БНАУ, 2018. 71 с.
6. Коваленко І. І. Вступ до системного аналізу : навч. посібник / Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2004. - 148 с.
7. Ковалюк Т. В. Основи програмування / Т. В.Ковалюк. К.: ВНУ, 2005. 400 с.
8. Кононюк А. Е. Системология. Общая теория систем. В 4-х кн. Кн 1. К.: Освіта України. 2014. 564 с.
9. Татарчук Д. Д. Алгоритмічна мова Паскаль: навч. посібник / Д. Д. Татарчук. Львів: ІВЦ "Політехніка", 2006. 85 с.
10. Ляхов Д. Linux для начинающих / Д. Ляхов. М. : Бестселлер, 2003. 260 с.
11. Математичні основи та технології системного аналізу : навч. посіб. / [Ю. Є. Коляда та ін.] ; Маріуп. держ. ун-т. Маріуполь : Крок, 2017. 221 с.
12. Методичні вказівки та завдання до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Інформатики і системологія» для студентів 1-го курсу спеціальності 6.130708 «Екологія» денної форми навчання / уклад. О. В. Клочко, Р. А. Антипін. Вінниця : ВДАУ, 2006. 48 с.
13. Методичні вказівки та завдання до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Інформатики і системологія» для студентів 2-го курсу спеціальності 6.070800 «Екологія» денної форми навчання. Науково-технічні програми. Система MathCad / уклад. О. В. Клочко, Р. А. Антипін. Вінниця : ВДАУ, 2006. 72 с.
14. Старіш О. Г. Системология: підручник . URLK.: Центр навчальної літератури, 2005. URL232 с.

Допоміжна

1. Информационные системы и технологии управления : учебник / под ред. Г. А. Титоренко. М. : Юнити-Дана, 2011. 591 с. (Золотой фонд российских учебников).
2. Основи роботи та програмування в операційній системі Linux. К.: Дніпро. Вид-во "ЛПРА", 2018. 318 с.
3. Конюшенко В. В. Начало работы с MATLAB. Спб.: Бином-Прогресс, 2009. 73с.
4. Корнеев И. К., Ксандопуло Г. Н., Машурцев В. А. Информационные технологии : учебник. М. : Проспект, 2009. 224 с.
5. Ларсен Рональд У. Инженерные расчеты в Excel / Рональд У. Ларсен . М.: Вильямс, 2002. 357 с.
6. Михеева Е. В. Информационные технологии в профессиональной деятельности : учеб. пособие / Е. В. Михеева. М. : Академия, 2011. 384 с.
7. Белов Ю. А., Карнаух Т. О. , Коваль Ю. В., Ставровський А. Б. Вступ до програмування мовою C++. Організація обчислень: навч. посіб. К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. 175 с.

12. Інформаційні ресурси

1. UNIX-подібні операційні системи URL: <https://sites.google.com/site/unixpodibnioclinux/> (Дата звернення 25.08.2020 р.)
2. OpenOffice.org3. Руководство по Writer URL: <http://admin-smolensk.ru/~websprav/freesoft/freesoft/0200WG3-Writer%20Guide.pdf> (Дата обращения 25.08.2020 р.).
3. Верховна Рада України. URL: www.rada.gov.ua (Дата доступу 28. 08. 2020 р.).
4. Відкриті системи / навчальні матеріали онлайн URL: https://pidru4niki.com/1439022147715/informatika/vidkriti_sistemi. (Дата звернення 25.08.2020 р.).
5. Мізюк О. Путівник по Linux: підручник. URL: <https://linuxguide.rozh2sch.org.ua/> (Дата звернення 25.08.2020 р.)
6. Міністерство освіти та науки України. URL: www.mon.gov.ua (Дата доступу 28. 08. 2020 р.).
7. Мова програмування Паскаль (Turbo Pascal). Навчальні уроки. URL http://life-prog.ru/ukr/view_cat.php?cat=1 (Дата звернення 25.08.20).
8. Національна бібліотека імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.mtt.com.ua/> (Дата обращения 20. 08. 2020 г.).
9. Підручник з базових таблиць Open Office Calc. URL: <https://ukr.4meahc.com/open-office-calc-basic-spreadsheet-tutorial-58717> (Дата звернення 25.08.2020 р.).
10. Программирование на Паскале. URL: <http://nk-inform.narod.ru/pas/pas.htm> (Дата обращения 25.08.2020 г.).
11. Програмування. Вивчаємо Pascal самостійно. URL: <https://sites.google.com/site/programuvannya> (Дата звернення 25.08.2020 р.).
12. Чому Linux краща за Windows та як легко перейти на іншу ОС? URL: <https://cybercalm.org/novyny/chomu-linux-krashha-za-windows-ta-yak-legko-perejty-na-inshu-os/>
13. Язык Pascal. Программирование для начинающих. URL: <http://pas1.ru/> (Дата обращения 25.08.20).
14. Язык программирования Паскаль (Turbo Pascal). Обучающие уроки. URL http://life-prog.ru/view_cat.php?cat=1 (Дата обращения 25.08.20).